

การมีส่วนร่วมของวัดกับชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน กรณีศึกษาชุมชนวัดโตนด อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

จงกลดี พงษ์ศรี¹

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาพัฒนารัฐบาล คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 3 ตุลาคม 2566
วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 14 พฤศจิกายน 2566
วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 25 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของวัดกับชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยวิธีสัมภาษณ์เชิงลึกและการศึกษาจากเอกสาร มีกลุ่มเป้าหมายคือ พระสงฆ์ ผู้นำชุมชนและภาคีเครือข่าย โดยมีผลการศึกษาดังนี้

ด้านบทบาทของวัดและชุมชน มีการดำเนินการ ดังนี้ 1 ส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชน จัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชน การจัดทำศูนย์เรียนรู้ภายในชุมชน การพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสร้างนวัตกรรม ส่งเสริมการเรียนรู้ภายในชุมชน 2 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน มีการรวมกลุ่มกันเพื่อจัดทำแผนแม่บท ร่วมกันรับผิดชอบในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลการจัดให้มี กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วม ด้วยการให้ความรู้

ด้านการพัฒนาชุมชน จัดให้มีการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ชุมชน การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจ การส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งองค์กรชุมชนเข้มแข็ง และมีแผนแม่บทที่เปิดโอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน การได้รับ การสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย วัดกับชุมชนเป็นผู้ดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วมและแผนแม่บทของชุมชน ซึ่งทรัพยากรทั้งหมดเป็นการพัฒนาทรัพยากรของมนุษย์ของชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โดยข้อค้นพบที่สำคัญคือ ภาวะผู้นำของผู้นำชุมชน จะทำให้เกิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่เข้มแข็งในชุมชน

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วมของวัดกับชุมชน, การพัฒนาชุมชน, บทบาทของวัดและชุมชน

¹ Corresponding Author E-mail : jongkoldee@gmail.com

Participation of Temples and Communities for Community Development: A Case Study of Wat Tanot Community, Bang Kruai District, Nonthaburi Province

Jongkoldee Pongsri

Faculty of Social Administration, Thammasat University

Received : October 3, 2023

Revised : November 14, 2023

Accepted : December 25, 2023

Abstract

The objective of this research is to study the participation of temples and communities in community development. This research employed qualitative methods and collected data using an in-depth interview technique as well as a document study. The target groups are monks, community leaders, and allies in the network. The findings of the study are as follows: concerning the roles of the temple and the community, the following actions have been taken: 1) promoting learning in the community by making a master plan for community development, setting up community learning centers, developing local wisdom, and creating innovation to promote learning in the community; and 2) encouraging participation in community development by working together to make a master plan, working together to be responsible for the community development works, taking part in monitoring and assessment, and arranging activities to promote participation through knowledge sharing. Concerning community development, there should be promotion of a participatory process, promotion of Community learning processes, development of learning centers to disseminate knowledge to those interested, promotion of a strong community with strong community leaders, availability of a master plan that is open for feedback from all members, exchange and learning to work for the community, support from network, and the role of the temple and community to work through a participatory process and master plan of the community.

Keywords: Participation of Temple and Community, Community Development, Roles of Temples and Communities

บทนำ

การพัฒนาชุมชน เป็นกลไกอันสำคัญในการกำหนดทิศทาง นโยบาย แนวทางและกระบวนการ เพื่อนำไปสู่จุดมุ่งหมายคือ ชุมชนที่สุขสมบูรณ์เป็นเรื่องที่มีความเกี่ยวข้องกับสภาพทั่วไปของปัญหา กระบวนการแก้ไข ปัญหา ผู้เกี่ยวข้องในระบบ และปัจจัยภายนอก อันได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ เป็น การบริหารจัดการชุมชนที่มีกลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาทั้งภาครัฐ ท้องถิ่น ภาคเอกชน และประชาสังคม โดยท้องถิ่น เป็นองค์กรหลัก และประชาสังคมเป็นผู้รับประโยชน์ที่สุขสมบูรณ์ ในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันรับผิดชอบ เพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สุขร่วมกัน

ชุมชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งรวมพลังความคิด พลังการทำงาน พลังการจัดกิจกรรม และพลังการ ประเมินผลร่วมกันของประชาชนที่อยู่อาศัยในชุมชนนั้นๆ หากมีการนำไปใช้ในการสร้างสรรค์แล้วย่อมก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงอย่างมหาศาลในชุมชน ทำให้ชุมชนน่าอยู่ ด้วยเหตุผล 4 ประการ (Phra Maha Sutit Aphakaro, 2005) ดังนี้ 1) ชุมชนเป็นรากฐานของชีวิตและเป็นความสัมพันธ์ของผู้คนทั้งในและนอกชุมชน ในการสร้างกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกัน 2) ชุมชนเป็นผู้รับวัฒนธรรมหลากหลาย เพื่อปรับวิถีชีวิตที่เกิดขึ้นมาจากกระบวนการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในการ ดำรงชีวิต และการทำงานให้มีความเหมาะสมกับตนเอง 3)ชุมชนเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาประเทศ ควรส่งเสริม ให้คนในชุมชนเป็นผู้มีคุณภาพ และมีคุณธรรมไปพร้อมกัน มีความคิดที่ถูกต้อง เหมาะสมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 4) ชุมชนต้องมีความสามารถในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน สามารถ พึ่งพาตนเองได้ มีการประสานเครือข่ายความคิด ในทุกๆ ด้าน

การพัฒนาที่ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งนั้นต้องมีการส่งเสริมให้ชุมชนที่เป็นกลุ่มองค์กรชุมชน มีความ เชื่อมั่น ในศักยภาพของตนเองที่จะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเอง มีความรัก ความอาทรห่วงใย มีความรู้ มี ปัญญา เพื่อค้นหาทรัพยากรที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและพัฒนาชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ใน ที่สุด (Na Chiang Mai, 2000) ฉะนั้นการมีส่วนร่วมของผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชน จึงมีความสำคัญและเป็นหัวใจสำคัญที่มี ความจำเป็นเพื่อช่วยให้ชุมชนเข้มแข็ง ประชาชนพึ่งตนเองได้ เพื่อให้ชุมชนมีความสุข รมเย็น และดำรงชีวิตอย่างรู้เท่า ทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมได้อย่างเหมาะสม

อย่างไรก็ตาม ชุมชนกับวัดเป็นสิ่งคู่กันมาอย่างยาวนาน มีความผูกพันนับตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็น สถานที่ประกอบกิจกรรมทางศาสนาและพิธีกรรมต่างๆ วิถีชีวิตของประชาชนจึงผูกพันอยู่กับวัด ตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย แลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ถือได้ว่าวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการจัดกิจกรรม และเป็นศูนย์รวมทางจิตใจ เป็น ที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวบ้านให้เกิดความรักความสามัคคีกัน เป็นศูนย์รวมความร่วมมือ เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ซึ่งกันและกัน ทำให้สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อย วัดกับชุมชนในอดีตเป็นสังคมที่มีความสัมพันธ์อันดี มีความเอื้ออาทรต่อกัน ประชาชน อยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มเป็นชุมชน เมื่อคนในชุมชนมีปัญหาอุปสรรคในด้านต่างๆ ก็มีการคิดวิเคราะห์ วางแผน และแก้ปัญหา โดยอาศัยความร่วมมือร่วมใจซึ่งกันและกันทั้งชุมชน สามารถเอาชนะปัญหาอุปสรรคต่างๆ ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา

ในยุคที่สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การมีส่วนร่วมของวัดและชุมชนในปัจจุบันรวมไปถึงบทบาท ของวัดที่มีต่อชุมชนจึงต้องเปลี่ยนแปลงตามกระแสสังคม สถาบันวัดและพระสงฆ์จึงต้องปรับตัวให้มีความสัมพันธ์กับ ชุมชนตามสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อยังคงเป็นสถาบันหลักในการใช้หลักธรรมเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ แก่ปัญหาสังคม การขจัดทุกข์ของคนในชุมชนทางด้านต่างๆ

ชุมชนวัดโดนด ตั้งอยู่หมู่ที่ 8 ตำบลวัดชลอ อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เป็นชุมชนขนาดเล็กประกอบด้วย ประชากรชาย 231 คน และประชากรเพศหญิง 239 คน รวมทั้งสิ้น 470 คน จำนวนครัวเรือน 98 หลังคาเรือนมี ลักษณะการพึ่งพาอาศัยกัน อยู่แบบญาติพี่น้อง เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่มีปัญหาเรื่องโจรขโมย มีวัฒนธรรมความ

เป็นอยู่ร่วมกันกับวัด ในอดีตชาวบ้านประกอบอาชีพเพาะปลูกทำสวนผลไม้ ต่อมาสภาพพื้นที่ได้เปลี่ยนแปลงเป็นชุมชนที่มีบ้านพักอาศัยริมน้ำ ซึ่งวัดโดนตเป็นวัดที่พัฒนาชุมชนโดยชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการซึ่งการพัฒนานั้นชุมชนเกิดมาจากความต้องการของคนในชุมชน ทำให้สามารถตอบโจทย์วิถีชีวิตคนในชุมชนตั้งแต่เกิดจนตาย

วัดโดนตเป็นวัดประจำชุมชน ซึ่งวัดเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามาใช้พื้นที่ภายในวัด ประกอบด้วย ศูนย์เรียนรู้ 7 ศูนย์ คือ 1) ศูนย์การเรียนรู้ต้นไม้มงคลพระราชทานประจำ จังหวัด 77 ต้น 77 จังหวัด 2) ศูนย์การเรียนรู้วิถี 3) ศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา 4) ศูนย์การเรียนรู้สมรรถภาพทางสังคมเศรษฐกิจของผู้พิการและผู้สูงอายุ 5) ศูนย์การเรียนรู้การวิจัยและบริการวิชาการ (ห้องสมุด) 6) ศูนย์คุมประพฤติภาคประชาชนวัดโดนตโดยกรมคุมประพฤติกระทรวงยุติธรรม 7) ศูนย์เรียนรู้สุดท้ายของชีวิต (สุคติสถาน)

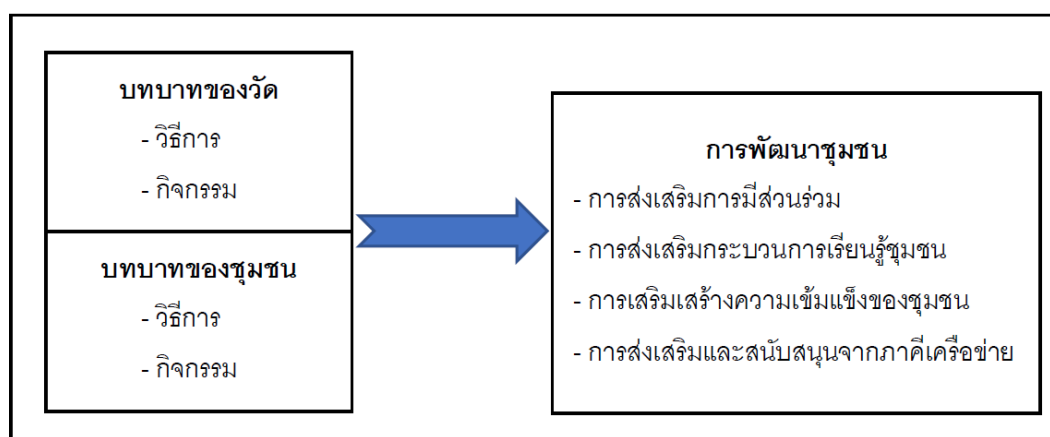
ท่านเจ้าอาวาสรูปปัจจุบัน พระปลัดสุรเชษฐ์ สุรเชฎฐโฐใช้หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าผนวกกับหลักทางวิชาการด้านสังคมสงเคราะห์และการจัดสวัสดิการสังคมโดยการจัดเก็บข้อมูลเพื่อทำแผนพัฒนาชุมชนเริ่มตั้งแต่ปี 2557 เป็นต้นมา เริ่มจากการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนคนในชุมชน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลในการจัดทำแผนแม่บทวัดโดนต แผนพัฒนาชุมชนปี 2562 -2565 โดยมีวิสัยทัศน์คือ “วัดโดนตสู่วิถีวัดสร้างชาติ ด้วยหลักพุทธธรรมนำชีวิตและนวัตกรรมเพื่อสังคม ภายในปี 2565” (Nonthanonburi Provice Sangka, 2022) โดยนำหลักธรรมะของพระพุทธเจ้ามาบรรจุไว้ในแผนแม่บท เมื่อจัดทำแผนแล้วจึงได้เผยแพร่ให้องค์กรและภาคีเครือข่ายเข้ามาสนับสนุนและมีส่วนร่วมในการดำเนินการตามแผน

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมของวัดกับชุมชน การศึกษาองค์ประกอบของการมีส่วนร่วมของวัดกับชุมชนวัดโดนตเพื่อนำผลการศึกษามาใช้เป็นแนวทางส่งเสริมการพัฒนาชุมชนเพื่อนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของวัดกับชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน ชุมชนวัดโดนต อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี

กรอบแนวคิด

แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาการมีส่วนร่วมของวัดกับชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนวัดโตนด อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรีโดยผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วม ตลอดจนศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมและการพัฒนาชุมชน คือ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน, แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน, แนวคิดการมีส่วนร่วม และแนวคิดชุมชนเข้มแข็ง

แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน ความหมายของชุมชนราชบัณฑิตยสถาน (Royal Academy, 1999, p.368) ได้ให้ความหมายของชุมชนไว้ว่า ชุมชน คือ หมู่ชน กลุ่มคน ที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน Mongkolchaiyanya (1997, p.3) กล่าวว่า ชุมชนประกอบไปด้วย ระบบความสัมพันธ์ของ คน ความเชื่อ ศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจ อาชีพ ระบบการเมือง ระบบการปกครอง และโครงสร้างอำนาจ รวมถึงระบบนิเวศวิทยา สิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีด้านต่างๆ ซึ่งระบบเหล่านี้ มีความสัมพันธ์ต่อกันและระหว่างกัน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่ามีความเชื่อมโยงกันชนิดที่ไม่สามารถแยกจากกันได้ Ponsri (2004, pp.22-23) ได้อธิบายลักษณะของชุมชนไว้ดังนี้ 1)การรวมตัวกันของกลุ่มคน 2)มีอาณาเขตบริเวณทางภูมิศาสตร์สำหรับเป็นที่ตั้ง 3) มีปฏิสัมพันธ์หรือปฏิบัติต่อกัน 4)มีความผูกพันและความรู้สึกเป็น5)มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมกัน 6)มีจิตสำนึกร่วมกันและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายของชุมชน7)มีการจัดระเบียบของชุมชน 8)มีการติดต่อสื่อสารและมีเครือข่าย โดยสรุปชุมชน หมายถึง เครือข่ายที่เกิดขึ้นใน พื้นที่แห่งใดแห่งหนึ่งและพื้นที่ทางสังคมโดยเป็นการจัดการเชิงซ้อนที่ชุมชนนั้นๆ สร้างขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนนั้น หรือ กลุ่มคนที่อยู่รวมกัน มีความสัมพันธ์กันทั้งความเชื่อ ศาสนา ประเพณี วัฒนธรรมและมีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน อาจจะมีอาณาบริเวณพื้นที่ มีจารีตประเพณีอย่างเดียวกัน การปฏิบัติต่อกันทางสังคม ความสัมพันธ์ทางสังคม องค์กรทางสังคม และมีผลประโยชน์ร่วมกัน รวมถึงการมีปฏิสัมพันธ์ มีการสื่อสารกันอย่างมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวม มีจิตสำนึกที่จะปกป้องรักษาชุมชนร่วมกันและการมีจิตวิญญาณที่จะรักษาผลประโยชน์ร่วมของชุมชน ซึ่งท้ายที่สุดแล้วจะเกิดเป็นความหวงแหนชุมชนซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของความเป็นชุมชน ลักษณะที่บ่งชี้ถึงความเป็นชุมชน คือคุณค่าทางสังคมและวัฒนธรรม ทุนทางสังคม สิทธิและความชอบธรรม รวมถึงการเรียนรู้ และการปรับตัวร่วมกัน

แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน Puangngam (2010, p.132) ได้ทำการสรุปประมวลความหมายของการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลง การสร้างสรรค์ปรับปรุงอย่างมีกระบวนการ (Process) และเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างมีโครงสร้างและแบบแผน (Planned and Structured Change) หรือ มีการกำหนดทิศทาง เป้าหมายที่แน่นอน (Ultimate Goal) ที่อาจเป็นไปได้ทั้งการกระทำของภาครัฐ และภาคเอกชน หรือเป็นความร่วมมือระหว่างภาครัฐกับเอกชน Ponsri (2004, pp.65-89) กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนมีวิธีการสำคัญ 3 วิธี คือการให้การศึกษแก่ชุมชน การจัดระเบียบชุมชน และการดำเนินงานในลักษณะของกระบวนการมีกระบวนการส่งเสริมให้ชุมชนพัฒนา ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมรวมถึงการพัฒนาด้านวัตถุและด้านจิตใจไปพร้อมๆ กัน โดยอาศัยความร่วมมือกำลังของประชาชนร่วมคิดร่วมทำในกิจกรรมการพัฒนา มีการบริหารจัดการและวางแผนพัฒนาชุมชน และการแก้ปัญหาในชุมชน โดยพยายามใช้ทรัพยากรที่มีในชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือ ทางด้านวิชาการจากหน่วยงาน องค์กรภายนอก

แนวคิดการมีส่วนร่วมการมีส่วนร่วมนั้นเป็นกระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะ แลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดเห็นเพื่อแสวงหาแนวทางเลือก และการตัดสินใจด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสมและเป็นที่ยอมรับร่วมกันPinthong (1984, pp.272-273), Rapeephat (1984, pp.104-111) และ Wiratniphawan (1987, pp.61-63) ได้กล่าวถึง กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาที่มีกระบวนการ

ขั้นตอนดังนี้ 1) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาคนปัญหาและสาเหตุของปัญหา 2) การมีส่วนร่วมในการวางแผนดำเนินการ 3) การมีส่วนร่วมในการลงทุนร่วมกันตัดสินใจและปฏิบัติงาน 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการมีส่วนร่วม ที่คั่นนั้น คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมกระทำการตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรและมีความรับผิดชอบในกิจกรรมที่กระทำโดยให้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา การตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติและร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อตัวประชาชนเอง การมีส่วนร่วมจึงเป็นหัวใจของการเสริมสร้างพลังการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มและเป็นการเสริมสร้างความสามัคคีความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง Puangngam (2013) กล่าวถึง คุณลักษณะของชุมชนเข้มแข็งได้ใน 10 ประการ ได้แก่ 1) มีกระบวนการเรียนรู้กันของคนในชุมชน 2) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ 3) ชุมชนต้องมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำ 4) คนในชุมชนมีจิตสำนึกชุมชน 5) ชุมชนต้องมีสมาชิกที่มีความจงรักภักดีต่อชุมชน 6) เป็นชุมชนที่มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง 7) เป็นชุมชนที่มีการจัดการชุมชนที่ดี 8) เป็นชุมชนที่มีเครือข่าย 9) เป็นชุมชนพึ่งตนเองได้ 10) เป็นชุมชนที่มีความสงบสุขหรือเป็นปึกแผ่น ในการที่ประชาชนในชุมชนมีการรวมตัวกัน มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ มีการบริหารจัดการและแก้ไขปัญหาของชุมชนเพื่อก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือมีการพัฒนา โดยผ่านการประชาคมโดยคำนึงถึงผลประโยชน์ร่วมกัน มีการช่วยเหลือพึ่งพากันเองในชุมชน มีกิจกรรมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการพัฒนา ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม วัฒนธรรม ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

Pumduang (2014) การศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วม ตามแนวเศรษฐกิจชุมชนในตำบลโคกโคเต่า อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพในชุมชน และเพื่อพัฒนา ศักยภาพของสมาชิกให้มีความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชน ผลการศึกษาพบว่า การสร้างกระบวนการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของกลุ่ม อาชีพในชุมชน ได้แก่ กลุ่มจักสานกระเป่า กลุ่มทำขนมไทย และกลุ่มทำปุ๋ยอินทรีย์ในการจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนากลุ่มอาชีพโดยใช้การจัดการความรู้ (KM) เป็นเครื่องมือซึ่ง พบว่า กลุ่มอาชีพชุมชนได้ใช้กระบวนการแสวงหาความรู้ การสร้างความรู้ การถ่ายทอดความรู้และการใช้ความรู้ ยังขาดการจัดเก็บความรู้และการสืบค้นความรู้ นอกจากนี้การพัฒนาศักยภาพของสมาชิกให้มี ความสามารถในการบริหารจัดการกลุ่มตามแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนด้วยการถอดบทเรียนทำให้ได้กลยุทธ์ที่สำคัญ ได้แก่ พัฒนาผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และการตลาดด้วยการส่งเสริมช่องทางการตลาด และพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนด้วยการสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ ในส่วนการสร้างกระบวนการเรียนรู้ และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการสืบค้น รวบรวม และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค นำมาซึ่งรายได้แก่คนในชุมชนทำให้ชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเองได้

Putthisen (2018) ศึกษา การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง กรณีศึกษา ชุมชนบ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งบ้านโคกล่าม ตำบลหนองบัว อำเภอพยัคฆภูมิพิสัย จังหวัดมหาสารคาม ผลการวิจัยพบว่า มีปัจจัยภายในชุมชน ด้านทุนมนุษย์โดยชุมชนบ้านโคกล่ามมีผู้นำที่มีภาวะความเป็นผู้นำ ด้านทุนสังคมชุมชนบ้านโคกล่ามเป็นชุมชนขนาดเล็กอยู่กันแบบเครือญาติ มีการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมตาม จารีตประเพณีท้องถิ่นคนในชุมชนมีความสามัคคี มีภูมิปัญญาท้องถิ่นในการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม ด้านทุน ภายนอก มีโครงสร้างพื้นฐานในการดำรงชีวิตครบถ้วน ด้านทุนธรรมชาติ มีพื้นที่ทำการเกษตร และมีพื้นที่สาธารณะไว้สำหรับปลูกหม่อน ด้านทุนการเงิน มี 3 กองทุน มีกิจกรรมการพัฒนาในชุมชน คือการจัดเวที ประชาคม การจัดทำแผนชุมชน การจัดกิจกรรมเพื่อแสดงการยกย่องเชิดชูกิจกรรมการขับเคลื่อนหมู่บ้าน เศรษฐกิจพอเพียง ความ

เป็นชุมชนเข้มแข็ง เกิดจากองค์ประกอบของชุมชนหลายๆ อย่างรวมกัน ก่อให้เกิด ชุมชนที่มีความสามัคคีและเป็นชุมชนที่มีความเป็นประชาธิปไตย ซึ่งสิ่งเหล่านี้รวมกันเป็นองค์ประกอบที่เป็น ปัจจัยนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้น คนในชุมชนมีความสุข เป็นชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน

Panyaboon and Na Phatthalung (2019) ศึกษา กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนชุมชนคุณธรรมน้อมนำปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษา:ชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดกาญจนบุรีจังหวัดตรัง มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนคุณธรรมและศึกษา กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการขับเคลื่อนโครงการชุมชนคุณธรรม ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนคุณธรรมต้นแบบวัดกาญจนบุรี เกิดจากการ กระบวนการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชนของทุกภาคส่วนอย่างเข้มแข็ง ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดตรังและองค์กรท้องถิ่น มีกระบวนการขับเคลื่อนผ่านกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน ภายใต้แนวคิดปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ผู้การเป็นชุมชนคุณธรรมต้นแบบของจังหวัดตรัง ในส่วนของกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ประกอบด้วย 4 กระบวนการ คือ 1 ประชาชนมีส่วนร่วมกับการตัดสินใจ 2. ร่วมวางแผนและดำเนินการ 3. ร่วมประเมินผล และ 4 มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ จากผลลัพธ์ของการ ดำเนินการชุมชนได้ทำการขยายผลกิจกรรมใน 3 มิติ ประกอบด้วย กิจกรรมส่งเสริมหลักธรรมทางศาสนา หลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วิถีวัฒนธรรมที่ดีงาม และเป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถ่ายทอดความรู้ให้กับชุมชนอื่น

วิธีการศึกษา

ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยทำการศึกษากลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่าย โดยสนใจที่จะศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนพื้นที่ชุมชนวัดโดนด อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชนวัดโดนด อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี เครื่องมือที่ใช้เป็นรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ประกอบด้วยพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่าย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

ผู้วิจัยทำการศึกษากลุ่มเป้าหมายที่เกี่ยวข้องประกอบด้วยพระสงฆ์ ผู้นำชุมชน และภาคีเครือข่ายรวม 10 ท่าน

ประเด็นการศึกษา

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลใน 2 ประเด็น ได้แก่ 1. บทบาทวัดและชุมชน 1) วัดและชุมชนได้ดำเนินการตามวิธีการในการส่งเสริมการเรียนรู้ (Community Education) อย่างไรบ้าง 2) วัดและชุมชนมีวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนอย่างไรบ้าง 3) วัดและชุมชนมีกิจกรรมแต่ละด้านอย่างไรบ้าง ในด้านเศรษฐกิจ, ด้านสังคม วัฒนธรรม และในด้านสิ่งแวดล้อม และประเด็นที่ 2. การพัฒนาชุมชน ศึกษาการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนต่อไป ในรูปแบบและวิธีการอย่างไรบ้าง 2) การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน ในรูปแบบและวิธีการอย่างไรบ้าง 3) การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ในหัวข้อเศรษฐกิจ,สังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างไรบ้าง 4) วัดและชุมชนได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย แต่ละภาคส่วนในการพัฒนาชุมชน อย่างไรบ้างโดยแบ่งเป็น เครือข่ายภาครัฐ, เครือข่ายภาคธุรกิจเอกชน, เครือข่ายภาคประชาชนและสถาบันการศึกษา

ผลการวิจัย

1. บทบาทของวัดและชุมชน

1.1 การดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้จากการศึกษาบทบาทของวัดและชุมชนในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนวัด โตนด พบว่า วัดและชุมชนได้ดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนโดยท่านเจ้าอาวาสวัดโตนดรูป ปัจจุบัน พระครูสุรัสวธ สุธะภูโฏเจิญชวนผู้นำชุมชนเข้ามาประชุมร่วมกันเพื่อรับฟังข้อมูลและปัญหาของชุมชนที่มีร่วมกันกับคณะกรรมการวัดและกรรมการชุมชนจัดตั้งขึ้น ประธานชุมชน นายวรานนท์ผลเจริญ การส่งเสริมชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ การพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ โดยทุกคนในชุมชนร่วมกันกำหนดแนวทาง วิธีการในการพัฒนาชุมชน วัดและชุมชนได้ร่วมกันจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชน สำหรับการดำเนินงานกิจกรรมของวัดกับชุมชน จากกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างวัดและชุมชนมา ทำให้สามารถจัดทำแผนแม่บทของชุมชนผ่านแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนและกำหนดเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาด้านต่างๆ “การพัฒนาชุมชนวิธีการแรกที่สำคัญ คือ การพัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้ เมื่อคนมีความรู้ ก็จะมีปัญญา เมื่อมีปัญญา ก็สามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้” (พระครูสุรัสวธ สุธะภูโฏ, สัมภาษณ์, 2566)

1.2 วิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน ของชุมชนวัดโตนดมีลักษณะดังนี้ 1) มีความเป็นประชาสังคม 2) มีการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ 3) มีการร่วมกันวางแผนแม่บทฯ เพื่อระดมความคิดสติปัญญา อันเป็นแนวคิดระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 4) มีการร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน 5) มีการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งวัดโตนดได้ร่วมกับชุมชนจัดทำแผนแม่บท สามารถตอบโจทยวิถีชีวิตคนในชุมชน ตั้งแต่เกิดจนตาย ซึ่งเจ้าอาวาสพระปลัดสุรัสวธ สุธะภูโฏ นำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าผนวกกับหลักทางวิชาการด้านสังคมสงเคราะห์และการจัดสวัสดิการสังคม มีการวางแผนร่วมกับชุมชนในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อทำแผนพัฒนาชุมชน เริ่มตั้งแต่ปี 2557 เป็นต้นมา การทำแผนแม่บทแผนพัฒนาวัด แผนยุทธศาสตร์วัดปี 2561 - 2565 จากการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนคนในชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลกับคนในชุมชน เพื่อทราบความต้องการของคนใน ชุมชน โดยการเก็บข้อมูลด้วยการประชุมกับชาวบ้าน เพื่อพูดคุยปัญหาความต้องการในเรื่องต่าง ๆ เพื่อใช้ ประกอบกับการจัดทำแผนแม่บท จากนั้นจึงได้เผยแพร่ให้องค์กรและภาคีเครือข่ายเข้ามาสนับสนุนและมีส่วนร่วม ในการดำเนินการตามแผน โดยร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์คือ “วัดโตนดสู่วิถีวัดสร้างชาติ ด้วยหลักพุทธธรรมนำชีวิต และนวัตกรรมเพื่อสังคม” “วัดโตนดสู่วิถีวัดสร้างชาติ” ซึ่งวัดโตนดมีคติที่ว่า “สร้างวัดดูให้พอดี สร้างคนดีให้มาก ๆ” “หัวใจสำคัญข้อแรกในการอยู่ร่วมกันระหว่างวัดกับชุมชนได้อย่างสงบสุขพระสงฆ์ต้องเป็นพระที่ดีก่อน เป็นพระที่ชาวบ้านเกิดความศรัทธาให้ความเคารพน่ากราบไหว้ และข้อสองคือต้องอย่างเดียวไม่ได้ ต้องทำอย่างไรให้ชาวบ้าน มีส่วนร่วมในการทำงานด้วยกัน วัดไม่ใช่ของพระสงฆ์หรือใครคนใดคนหนึ่งการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ จะสำเร็จ จำเป็นต้องร่วมกันคิด ร่วมวางแผนในทุกขั้นตอน เพราะไม่มีใครสามารถท างานพัฒนาชุมชนให้สำเร็จได้ด้วยคน ๆ เดียว เรื่องงานพัฒนาชุมชนเป็นเรื่องที่สำคัญ โดยผ่านกระบวนการทำกิจกรรมระหว่างวัดโตนดกับชุมชน จึงมีคำกล่าวว่า “ป่วยเยี่ยมไข้ ตายเยี่ยมผี สุขสบายดีร่วมทำกิจกรรม” (พระครูสุรัสวธ สุธะภูโฏ, สัมภาษณ์, 2566) ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทัศนคติ ทักษะ ความรู้และความสามารถของประชาชนเป็นสำคัญ สอดคล้องกับ แนวคิด Boonyaratphan (2006) การพัฒนาชุมชน พลังสำคัญที่ทำให้งานบรรลุผลสำเร็จสมความมุ่งหมาย ตามวัตถุประสงค์ นั้นมาจากประชาชน การพัฒนาชุมชนจึงยึดถือว่า ถ้ามีผู้นำที่ช่วยส่งเสริมให้ประชาชนในชุมเกิดการ เรียนรู้ มีความสามารถ และพัฒนาชุมชนให้มีความสุขในชีวิตได้มากเท่าใด ชุมชนนั้นเกิดการพัฒนาเป็นชุมชนที่ เข้มแข็ง เช่นเดียวกับชุมชนวัดโตนดที่มีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ และสร้างกระบวนการความร่วมมือ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ มีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของคนภายในชุมชน ทำให้ชุมชน

สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น ผ่านปัญหาอุปสรรคตลอดจนต่อยอดเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ให้กับชุมชนภายนอกเข้ามาเป็นเครือข่ายร่วมกันจะเห็นได้ว่าบทบาทของวัดกับชุมชนในการพัฒนาชุมชน มีความเชื่อมโยงเกื้อหนุนซึ่งกันและกันผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม มีการกำหนดแผนแม่บทที่ชัดเจน วัดเป็นตัวขับเคลื่อนและเป็นศูนย์กลางในการดำเนินการ มีภาวะผู้นำซึ่งเป็นหัวใจหลักสำคัญของการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็ง เพราะผู้นำสามารถวางแผน สั่งการ และควบคุม ดูแล ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ แต่ภาวะผู้นำในลักษณะ คือ ผู้นำแบบมีส่วนร่วมทุกๆ กิจกรรมวัดจะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมชุมชนได้เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามาร่วมในการจัดกิจกรรม ส่วนลักษณะในการสั่งการจะเกิดขึ้นในรูปแบบของการเสนอแนวทาง ให้กับชุมชนเกิดการเรียนรู้และร่วมกันผลักดันให้เกิดกิจกรรมที่สามารถแก้ปัญหาในชุมชนได้ สุดท้ายเกี่ยวกับการควบคุม ดูแล วัดเป็นศูนย์กลางให้การสนับสนุน ชุมชนเป็นผู้ร่วมดำเนินการ ประชาชนได้รับผลประโยชน์

1.3 กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนกิจกรรมของวัดกับชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนวัดโตนด พบว่า การพัฒนาชุมชนวัดโตนด ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือคนในชุมชนให้มีความรู้ มีความสามารถ เกิดทักษะ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและคนในชุมชนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาชุมชน ในลักษณะการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม เป็นการพัฒนาชุมชนที่เข้มแข็ง ชุมชนพึ่งตนเองสามารถแก้ไขปัญหาวิกฤติต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนได้โดยชุมชนเอง จะเห็นได้จากกิจกรรมที่สะท้อนแนวทางการพัฒนาด้านต่างๆ ของชุมชนวัดโตนด ประกอบด้วย ดังนี้¹⁾ ด้านเศรษฐกิจจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอันดีงามทางพระพุทธศาสนา การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน เป็นนวัตกรรม การให้บริการ เช่น ร้านกาแฟเรือนสบายใจ ให้บริการสำหรับผู้มาเยือน ในราคาตามกำลังศรัทธา ร้านกาแฟหยิบหยอดที่เป็นของวัดโตนดทำร่วมกับชุมชนวัดโตนด ให้บริการ กินกาแฟอิมบิยู ได้ทำบุญ ได้อิ่มท้อง ทั้งให้บริการและรองรับกิจกรรมท่องเที่ยวจักรยานคืนวัด เป็นกิจกรรมท่องเที่ยวปั่นจักรยานท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์เรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีและระบบนิเวศภายในชุมชน จัดกิจกรรมโครงการสอนอาชีพทำอาหาร โดย ศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมภูมิปัญญาแม่แหล่งเรียนรู้ชีวิตวิถีเพื่อการเรียนรู้และสร้างรายได้ตามศาสตร์พระราชาศูนย์การเรียนรู้ ชีวิตวิถี โดย การสนับสนุนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์ คือ การสร้างงาน สร้างรายได้ ตามศาสตร์พระราชา วิถีเศรษฐกิจพอเพียง ให้กับประชาชน ชุมชนวัดโตนด และ ชุมชนใกล้เคียง เรียนรู้เกษตรปลอดภัยไร้สารเคมี ใช้ em ในการพื้่นน้ำใส ใส่บำรุงดิน เพื่อการพัฒนาด้านการทำเกษตรแบบปลอดภัยและยั่งยืนให้กับชุมชนโครงการโรงทานทางปัญญา ฝึกอาชีพ สสำรวจสถานะ ความต้องการ เป็นสาระณะสงเคราะห์ที่สั่งของกับความต้องการของผู้รับ (สงเคราะห์ เกื้อกูล พัฒนา บูรณาการ) สร้างรายได้ให้กับชุมชน²⁾ ด้านสังคมและวัฒนธรรมวัดโตนดมีการพัฒนาวัดและชุมชนในลักษณะของนักสังคมสงเคราะห์ โดยการทำงานบนฐานข้อมูลก่อนเพราะเห็นความสำคัญของฐานข้อมูลชุมชน วัดมีการสำรวจข้อมูลชุมชนเกี่ยวกับข้อมูลครัวเรือน ข้อมูลผู้สูงอายุ ผู้ป่วยติดเตียง ซึ่งร่วมมือกับชมรมอาสาสมัคร อสม. ในการสำรวจข้อมูล และสรุป เป็นการร่วมมือโดยจากความต้องการของชุมชน การเชื่อมโยงวัฒนธรรมชุมชนกับกิจกรรมโครงการรักษาстилห้าที่เป็นงานหลักของวัด และงานพิธีกรรมต่างๆ ที่วัดยังอนุรักษ์ไว้ โดยยังคงอนุรักษ์การใช้กระบุงใบตองกันในวันพระ พระสงฆ์และชาวชุมชนวัดโตนดยังคงเย็บกระบุงใบตองไว้บรรจุอาหาร ผ่านทางกระบวนการและกิจกรรมกิจกรรมแลกอาหารวันพระ การใช้ใบตองใส่อาหาร ทำดอกไม้ใบตองถวายพระ โดยวัดโตนดร่วมกับชุมชนวัดโตนด จัดกิจกรรมทำบุญในวันพระ เป็นการรื้อฟื้นอัตลักษณ์ดั้งเดิมของชุมชนมาสานต่อ ได้แก่ การแลกอาหารในวันพระ เป็นการแสดงถึงวัฒนธรรมที่ดีงาม เพื่อให้คนรุ่นหลังได้สัมผัสถึงการอยู่ร่วมกันในสังคมสมัยก่อน การแลกอาหาร การร่วมวงทานอาหาร ได้พูดคุยปรึกษากันในวันที่มาทำบุญ การใช้ใบตอง ประดิษฐ์ดอกไม้จากใบตองถวายพระ เป็นการสืบทอดวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับงานศิลปะกับสิ่งแวดล้อม³⁾ ด้านสิ่งแวดล้อมวัดโตนดเป็นวัดที่ร่มรื่นนอกจากพื้นที่ปลูก

ต้นไม้ มีสวนสาธารณะ สนามเด็กเล่น เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจแก่คนในชุมชน มีการคัดแยกขยะ กำจัดขยะมูลฝอย ในแหล่งน้ำ รมรงค์การนำวัสดุจากธรรมชาติมาใช้ในชีวิตประจำวัน วัดกับชุมชนร่วมกันส่งเสริมการทำบุญแบบไม่ทำลาย สิ่งแวดล้อม คิดค้นนวัตกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โครงการพวงหรีดดิจิทัลโดดเด่น ไม่เป็นขยะ ไม่เป็นภาระวัด เคา ศพ ไม่เผาทรัพย์มีการร่วมกันจัดตั้งกลุ่มจิตอาสาพัฒนาชุมชนและดูแลสิ่งแวดล้อม มีการร่วมทำกิจกรรมภายใต้โครงการ คลองสวย น้ำใสโครงการต้นไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัดโดยวัดโตนดร่วมกับการไฟฟ้าฝ่ายผลิตและ สโมสรโรตารี บางกรวย จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ต้นไม้มงคลพระราชทานประจำจังหวัด ที่ทำให้เกิดการร่วมกันปลูกต้นไม้ภายในชุมชนในวัน สำคัญ ร่วมกับหน่วยงานเทศบาล โรงเรียน และอาสาสมัครกลุ่มจิตอาสาพัฒนาชุมชนและสิ่งแวดล้อมนวัตกรรมทาง สังคมของวัดโตนดที่เตาเผาศพไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการเผาศพที่วัดนั้นจะใช้พวงหรีดดิจิทัล โดยมีนโยบายว่า “มาเผาศพ ไม่เผาทรัพย์ ไม่เป็นภาระวัด” เป็นการประหยัดลดทรัพยากรโลก การเปลี่ยนจากการซื้อพวงหรีดดอกไม้ เป็นพวงหรีดดิจิทัล ซึ่งชุมชนก็สามารถใช้พวงหรีดดิจิทัล โดยการโอนเงินเข้าบัญชีของวัดโตนดเท่าไรก็ได้ตามกำลัง ศรัทธา เช่น ทำบุญ 100 บาทก็จะได้พวงหรีดดิจิทัลที่สวยงาม วัดโตนดก็จะนำเงินส่วนนี้คืนเจ้าภาพจัดงานฌาปนกิจศพ จำนวน 12,000 บาท ต่างจากแบบเดิมที่เจ้าภาพจัดงานฌาปนกิจศพจะไม่ได้รับอะไรเลยจากพวงหรีดดอกไม้ นอกจาก เพิ่มปริมาณขยะ และเป็นภาระเจ้าหน้าที่ของเทศบาลเอาไปกำจัด

2. การพัฒนาชุมชน

2.1 การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างวัดกับชุมชนในการพัฒนา ชุมชนวัดโตนดนั้นมีการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างรอบด้าน ทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชุมชนมีรายได้สร้างคุณค่าให้กับสิ่งที่ชุมชนมีอยู่เกิดนวัตกรรม มีการพัฒนาด้านสังคมและวัฒนธรรมที่งดงาม มีความ เคารพความเป็นมนุษย์ มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของคนในชุมชนในลักษณะของแหล่งเรียนรู้ทางวัฒนธรรม มีการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมอย่างเป็นระบบ สร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ให้คนในชุมชนสามารถนำ ความรู้ที่ได้ไปพัฒนาตนเอง พัฒนาคนในครอบครัว เกิดสังคมที่มีความปรารถนาดีต่อกัน สามารถส่งต่อให้กับชุมชน ภายนอกได้ในรูปแบบของแหล่งเรียนรู้ โดยทุกกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนวัดโตนดนั้น มีกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นในกิจกรรมต่างๆ เห็นได้ จากการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพิจารณาแผนชุมชนโดยวัดโตนดและชุมชนได้ดำเนินกิจกรรมตาม แผนพัฒนาชุมชนปี พ.ศ. 2566-2570 โดยเน้นด้านการพัฒนาคน

“เรามาอยู่ที่นี่เริ่มต้นคือเก็บข้อมูลเพื่อทำแผนพัฒนา เริ่มตั้งแต่ปี ๕๗ เป็นต้นมาจนมาทำแผนแม่บท *แผนพัฒนาวัด แผนยุทธศาสตร์วัดปี 61-65 ซึ่งไม่ได้คิดไปวันๆ ไม่ได้มาแบบลมๆ แล้งๆ มีหลายส่วนมาช่วยกัน* โชคดีที่ทุกคนให้ความ ร่วมมือทำให้มีวันนี้”(พระครูสุรเชษฐ สุรเชฎฐ์, สัมภาษณ์, 2566) 2) การมีส่วนร่วมในการดำเนินการมีการจัดตั้งกลุ่ม องค์กรภายในชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการ พัฒนาและร่วมกันหาวิธีการในการต่อยอดสิ่งที่ค้นพบระหว่างการจั ดกิจกรรม รวมทั้งการกำหนดเป็นกิจกรรมเครือข่ายดูแลพัฒนาชุมชน ในช่วงสถานการณ์ปกติ 3) การมีส่วนร่วมในการรับ ผลประโยชน์

การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืนในแต่ละด้านประกอบด้วยการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และ ด้านสิ่งแวดล้อม ภายใต้วัตถุประสงค์ “เพื่อให้ชุมชนเติบโตยั่งยืน พื้นถิ่นสุขทั่ว ร่วมกันเรียนรู้พุทธปัญญา นำพารักษ์ สิ่งแวดล้อม พร้อมเที่ยวในชุมชน ก้าวนำสังคมด้วยนวัตกรรมวิถีพุทธ” เกิดการพัฒนาด้านเศรษฐกิจภายในชุมชน เป็น ชุมชนท่องเที่ยววิถีสร้างรายได้ เกิดการรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนสร้างรายได้มีแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน โดยคน ในชุมชนได้รับผลตอบแทนทั้งทางตรงและทางอ้อม 4) การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล มีกระบวนการมีส่วน

ร่วมในการติดตามและประเมินผลในลักษณะของการตรวจสอบ และรายงานผลการจัดกิจกรรมที่เกิดขึ้น การประชุม หรือ การประชาสัมพันธ์การดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ผ่านสื่อหลากหลายช่องทาง ชุมชนมีหน้าที่ในการร่วมกันตรวจสอบ มีการจัดตั้งคณะกรรมการในการดำเนินการตรวจสอบ โดยใช้การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนที่มีส่วนได้เสียในการรับผลประโยชน์เป็นผู้ที่สะท้อนผลของการดำเนินงานในด้านต่างๆ และร่วมกันหาแนวทางในการแก้ปัญหาหากกรณีการดำเนินงานไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์

2.2 การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนการศึกษาการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนวัดโตนด โดยการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในวัด จำนวน 7 ศูนย์ เพื่อเป็นแหล่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน ได้แก่

1. ศูนย์การเรียนรู้ต้นไม้มงคลพระราชทานประจำ จังหวัด 77 ต้น 77 จังหวัด -เผยแพร่นุรักษ์ ขยายผล และให้ความรู้เกี่ยวกับต้นไม้ประจำจังหวัดในประเทศไทย
2. ศูนย์การเรียนรู้ชีววิถี -จัดกิจกรรมการเรียนรู้เกษตรอินทรีย์เพื่อการสร้างงานสร้างรายได้เรียนรู้ เกษตรปลอดภัยไร้สารเคมีใช้ EM ในการฟื้นน้ำใสใสบำรุงดินและดูแลสิ่งแวดล้อม
3. ศูนย์การเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญา -โครงการเรียนรู้อาชีพชุมชน สร้างอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้
4. ศูนย์การเรียนรู้สมรรถภาพทางสังคมเศรษฐกิจของผู้พิการและผู้สูงอายุ -บริการสาธารณสุขให้เข้าถึงชุมชน
5. ศูนย์การเรียนรู้การวิจัยและบริการวิชาการ (ห้องสมุด) -ให้บริการงานวิชาการตำราและกิจการ การเรียนรู้ต่างๆ
6. ศูนย์คุ้มครองพหุติภาคประชาชนวัดโตนดโดยกรมคุ้มครองพหุติกระทรงยุติธรรม -จัดกิจกรรมให้ ความรู้พัฒนาคุณธรรมจริยธรรมให้กับเยาวชนกลุ่มเสี่ยงและผู้ต้องคุ้มครองพหุติและประชาชนทั่วไป
7. ศูนย์เรียนรู้สุดท้ายของชีวิต (สุขคติสถาน)-บ้านหลังสุดท้ายของชีวิตเรียนรู้ชีวิตและความตาย นวัตกรรมสื่อกลางการแสดงความสามารถด้วยพวงหรีดดิจิทัล ซึ่งคนในชุมชนสามารถเข้าถึงและเป็นแหล่งเรียนรู้ที่ถ่ายทอด ไปยังภายนอก ส่งเสริมการเรียนรู้ทันสมัย ด้วยวิธีการติดต่อสื่อสารระหว่างวัดโตนดกับชุมชน และเครือข่ายที่มีหลาย ช่องทาง เช่น การใช้แอปพลิเคชันไลน์ เฟซบุ๊ก เว็บไซต์ หรือช่องทางการสื่อสารอื่นๆ ที่สำคัญ

2.3 การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน พบว่าชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถยืนด้วยตนเอง เกิดจากการ เสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ และคนในชุมชนมีความเป็นภาวะผู้นำ มีความ เสียสละและมีเครือข่ายคอยสนับสนุน

2.4 การส่งเสริมและสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายแต่ละภาคส่วนในการพัฒนาชุมชนโดยการส่งเสริมจากภาคี เครือข่าย ได้แก่ 1.หน่วยงานภาครัฐ 2.หน่วยงานภาคเอกชน 3.องค์กรอิสระ และภาคประชาสังคม ดังนี้ เทศบาลเมือง บางกรวยการไฟฟ้าฝ่ายผลิตโรงพยาบาลบางกรวยวุฒิสภากรมการพัฒนาชุมชน กรมคุ้มครองพหุติ สโมสรโรตารีสถาบัน สร้างชาติผลิตภัณฑ์ น้ำพริกนิตยาร้านอาหารครัวเรือนขวัญ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ และ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่างๆ โดยวัดกับชุมชนเป็นผู้ดำเนินการตามกระบวนการมี ส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม/โครงการ ตามแผนแม่บทของชุมชน จัดหาทรัพยากร ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ จัด กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่อและเครื่องมือ ภูมิปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน “ชุมชนมีการจัดการที่ดี โดยพระอาจารย์ กับชาวบ้าน สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ เงินบริจาคที่นำมาบริจาคได้นำไปใช้ประโยชน์อย่างคุ้มค่า เกิดความ เชื่อมั่นว่าเงินหรือสิ่งของต่างๆ ที่ได้นำมาบริจาคร่วมทำบุญจะถูกส่งต่อไปยังผู้ที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเหมาะสม โดยวัดและคณะกรรมการ จึงรู้สึกมีความสุขมากทุกครั้งที่ได้มาร่วมทำบุญที่นี่” (ผู้แทนภาคเอกชน, สัมภาษณ์, 2566)

ปัจจัยเกื้อหนุนจากภาคีเครือข่ายในการสร้างการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชน มีความสำคัญต่อการพัฒนาชุมชนในรูปแบบของการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้การพัฒนาชุมชนสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ตามแผนการดำเนินงานเพื่อพัฒนาชุมชนวัดโตนด โดยวัดและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมกับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของวัดกับชุมชนในการพัฒนาชุมชน

สรุปผลการศึกษา

1. บทบาทของวัดและชุมชน

การดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชน บทบาทของวัดและชุมชนในการดำเนินการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาชุมชนและพัฒนาคนในลักษณะ ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันการร่วมกันดำเนินการจัดทำแผนแม่บทเพื่อการพัฒนาชุมชน มีการจัดทำแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชน พัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น สร้างนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ภายในชุมชนร่วมกันวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนบทบาทของวัดและชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนโดยมีลักษณะดังนี้ 1. ความเป็นประชาสังคม 2. มีการรวมกลุ่มกันเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ 3. มีการร่วมกันวางแผนแม่บทฯ เพื่อระดมความคิด สติปัญญา อันเป็นแนวคิดระบบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม 4. มีการร่วมรับผิดชอบในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน 5. มีการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง รวมถึงร่วมรับผลประโยชน์กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนบทบาทของวัดและชุมชนในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน โดยการพัฒนาชุมชนวัดโตนด มีความสำคัญกับการพัฒนาคนในชุมชนให้มีความรู้ มีความสามารถ เกิดทักษะ โดยมีวัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและคนในชุมชนมีส่วนร่วมทำกิจกรรมส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาชุมชน ในลักษณะการพัฒนาทุนมนุษย์ของชุมชนให้มีความรู้และเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ต่อไปได้ มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข ตามพื้นฐานของตนเอง สามารถอยู่ร่วมกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมและทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่นๆ ในชุมชนของตนเองได้อย่างมีความเอื้ออาทรต่อกันจนเกิดความ เป็นชุมชนที่มีความสุขในด้านแต่ละด้าน ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม

2. การพัฒนาชุมชน

การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม ในลักษณะการอยู่ร่วมกันแบบมีส่วนร่วม วัดทำอะไรชุมชนรับรู้ ชุมชนทำอะไรวัดก็มีส่วนร่วมสนับสนุน เป็นการดึงคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัด และวัดก็มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เมื่อประชาชนมีส่วนร่วมก็ได้คิด เมื่อเกิดกระบวนการคิดและได้ลงมือทำร่วมกัน โดยมีกระบวนการมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ 2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ 3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และ 4. การมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ในชุมชน โดยวัดกับชุมชนร่วมกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในชุมชนให้สามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชน โดยการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในวัดจำนวน 7 ศูนย์ เพื่อส่งเสริมศักยภาพและการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชนโดยเฉพาะผู้นำชุมชนและสมาชิกที่เป็นแกนนำ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้ที่สนใจ การส่งเสริมชุมชนเข้มแข็งการส่งเสริมชุมชนเข้มแข็ง โดยมีกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในชุมชน เป็นชุมชนที่มีผู้นำความคิดและเป็นแบบอย่างที่ดีสามารถทำงานร่วมกับคนอื่นได้เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีการแสวงหาความรู้ได้ด้วยวิธีการที่หลากหลายมีผู้นำที่มีภาวะผู้นำ เป็นผู้ที่ประสานความคิดของสมาชิก เปิดโอกาสสมาชิกได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกความเป็นเจ้าของชุมชนมีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบปัญหาต่างๆ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชน เป็นผู้เสียสละทำงานเพื่อชุมชน ห่วงแทนชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน

เช่น วัด เครือญาติหรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่างๆ มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือ สมาชิกภายในชุมชนรวมตัวกัน อย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึกชุมชน ร่วมผนึกกำลัง แก้ไขปัญหาชุมชน ที่เกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันมีใช้ต่างคนต่างทำ มีการจัดการชุมชนที่ดี สมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้โดยร่วมกันวางแผนแม่บทชุมชน จัดกระบวนการชุมชนที่มีลักษณะของเวทีประชาคม และมีการดำเนินงานที่เชื่อมโยงประสานกับองค์กรท้องถิ่น รวมทั้งการ ประเมินผลการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นด้วยตนเอง เป็นชุมชนที่มีเครือข่าย โดยมีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและ องค์กรชุมชนต่างๆ เข้าด้วยกัน และพึ่งตนเองได้ เป็นชุมชนที่มีความสงบสุข มีการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย ปัจจัยที่เข้า มามีส่วนในการส่งเสริมสนับสนุนเพื่อการพัฒนาชุมชน โดยการส่งเสริมจากภาคีเครือข่าย ได้แก่ 1.หน่วยงานภาครัฐ 2.หน่วยงานภาคเอกชน 3.องค์กรอิสระและภาคประชาสังคม ดังนี้ เทศบาลเมืองบางกรวยการไฟฟ้าฝ่ายผลิต โรงพยาบาลบางกรวยมูลนิธิสภามหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ สโมสรโรตารีสถาบันสร้างชาติผลิตภัณฑ์น้ำพริก นิตยาร้านอาหารครัวเรือนขวัญ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เข้ามาส่งเสริมและ สนับสนุนในด้านต่างๆ โดยวัดกับชุมชนเป็นผู้ดำเนินการตามกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม/โครงการ ตาม แผนแม่บทของชุมชน จัดหาทรัพยากร ส่งเสริมและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่อและเครื่องมือ ภูมิ ปัญญาที่มีอยู่ในชุมชน จัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้ผ่านศูนย์เรียนรู้ฯ ที่เกิดจากความร่วมมือระหว่างวัด ชุมชน และภาคี เครือข่าย กำหนดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ผ่านนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาและช่วยเหลือคนในชุมชน

อภิปรายผล

1. จากการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของวัดกับชุมชนในการพัฒนาชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาชุมชน ต้องเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้น ทั้ง 4 ขั้นตอน ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตาม ประเมินผล เพื่อให้การพัฒนาบรรลุตามความต้องการของชุมชน จำเป็นต้องมีการจัดทำแผนการดำเนินการเพื่อให้ สามารถดำเนินกิจกรรมตามกรอบแนวทางที่ชัดเจน ติดตามประเมินผลได้โดยต้องมีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ เป็นที่ ยอมรับของชุมชน ในการผลักดันแผน ร่วมกับการสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายพบว่ามีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrakhr Phisitprachanath et al. (2020)ซึ่งจากการศึกษาพบว่าการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนา ชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม มี 4 รูปแบบคือ รูปแบบการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และตกลงใจไม่มี ข้อมูลพร้อม รู้ความต้องการของชาวบ้าน วัดมีเงิน มีคน มีวัสดุ มีความพร้อม ก็สามารถตัดสินใจและตกลงใจพัฒนาได้ รูปแบบการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของแผนและโครงการ เริ่มจากการวางแผนงานที่รัดกุม ทำอะไรต้องบอกให้ ชาวบ้านรู้และช่วยกัน รูปแบบการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมประชาชน ศรัทธาในตัวพระสงฆ์ มากขึ้น คนทำบุญมากขึ้น ส่งผลให้ชุมชนเข้มแข็งมากขึ้น ชาวบ้านอยู่ดีมีสุข สังคมสงบสุข รูปแบบการมีส่วนร่วมในการ ติดตามและประเมินผลโครงการการสังเกตพฤติกรรมของชาวบ้านนั้น สังเกตพูดคุยสอบถามจัดทำรายงาน

2. จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของวัดกับชุมชนในการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชนพบว่า การส่งเสริมชุมชน เข้มแข็งมีลักษณะสำคัญ ประกอบด้วย การส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในชุมชน การส่งเสริม ชุมชนเข้มแข็ง และการส่งเสริมสนับสนุนจากภาคีเครือข่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการสนับสนุน ซึ่งปัจจัยในการพัฒนา ชุมชนให้มีศักยภาพสามารถพึ่งตนเอง เกิดการรวมกลุ่มองค์กร จัดการปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนร่วมกันและ บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน ได้แก่การจัดทำแผนแม่บทของชุมชนเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน และเป็นกรอบวิธีการดำเนินกิจกรรม การกำหนดพื้นที่ในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม มีผู้นำที่สามารถเชื่อมโยงความ

ร่วมมือระหว่างวัดกับชุมชนให้เกิดการพัฒนาชุมชนครอบคลุมตามความต้องการของชุมชนในด้านต่างๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและทำลายความเป็นพื้นถิ่นของชุมชน มีนวัตกรรมที่ต่อยอดองค์ความรู้และพัฒนาสิ่งที่มีอยู่เดิมกับสถานการณ์ปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Saibunjuang (2018) ที่ศึกษา ชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน กรณีศึกษา บ้านปลายคลองบางโพธิ์เหนือ หมู่ที่ 3 ตำบลบางโพธิ์เหนือ อำเภอสสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยผลการศึกษาพบว่า ความหมายของชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน คือ การที่ชุมชน มีความกินดีอยู่ดี มีอิสรภาพในการจัดการทรัพยากรของชุมชน การไม่เป็นหนี้ การมีสิทธิเหนือชุมชน ไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจของภายนอก และการมีความสามัคคี มีความไว้วางใจกันระหว่างคนในชุมชน สามารถร่วมมือ ร่วมใจกันแก้ปัญหาของชุมชน มีจิตสำนึกต่อกัน มีศีลธรรม มีความมั่นใจในศักยภาพของชุมชนในการแก้ปัญหาของชุมชน รู้จักช่วยเหลือแบ่งปันกัน เสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม พึ่งพาอาศัยกันและกันได้ในยามจำเป็น โดยลักษณะหรือสิ่งบ่งชี้ถึงชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน คือ 1) สมาชิกในชุมชน มีความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองและชุมชน พร้อมทั้งจะแก้ไขปัญหาและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองและ ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เพื่อให้เกิดการรับรู้และร่วมลงมือปฏิบัติเพื่อ ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน 2) มีการร่วมตัวกันอย่างเหนียวแน่น มีศักยภาพในการพึ่งตนเอง และมีการเรียนรู้ร่วมกันนำมาสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ โดยสมาชิกในชุมชนมีการเรียนรู้และรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งการสร้างชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของชาวชุมชน คือ 1) การค้นหาศักยภาพและการพัฒนา ภูมิปัญญาของชุมชน 2) การฟื้นฟูและพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน การส่งเสริมการพัฒนาแบบ มีส่วนร่วมผ่านกระบวนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อพัฒนาอาชีพและเศรษฐกิจชุมชน 3) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนมาสร้างประโยชน์และ การส่งเสริมให้ประชาชนรวมกลุ่ม และปรับวิถีคิด วิธีการทำงานของภาครัฐจากผู้สั่งการมาเป็นผู้สนับสนุน

ข้อเสนอแนะ

1. การส่งเสริมกิจกรรมการมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาชุมชน ควรส่งเสริมให้เยาวชนทั้งภายในและภายนอกชุมชน เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้นเนื่องจากพบว่ากลุ่มคนที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาชุมชนส่วนใหญ่เป็นกลุ่มประชาชนทั่วไป กลุ่มอาสาสมัคร กลุ่มผู้นำชุมชน กลุ่มผู้สูงอายุ ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้กลุ่มเยาวชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทุกกระบวนการตั้งแต่เริ่มต้นเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมแบบสมบูรณ์ และสามารถพัฒนาชุมชนได้ตรงกับความต้องการทุกกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนการปลูกฝังการมีส่วนร่วมให้กับเยาวชนในการพัฒนาชุมชนนั้น ทำให้ชุมชนเกิดการพัฒนาที่อย่างยั่งยืนต่อไป

2. บทบาทของวัดกับชุมชน และภาคีเครือข่าย ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วม โดยวัดควรมีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับคนรุ่นใหม่ที่เป็นเด็กและเยาวชนในชุมชน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่ทันสมัยผ่านเทคโนโลยีที่ทันสมัยสามารถเข้าถึงความต้องการของเด็กและเยาวชน โดยไม่กระทบต่อพื้นฐานบริบทของชุมชนดั้งเดิม และชุมชนควรมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนและปลูกฝังค่านิยมด้านคุณธรรมภายในครอบครัวให้เป็นชุมชนคุณธรรมเข้มแข็ง ส่งต่อการเรียนรู้คุณธรรมสร้างครอบครัวที่อบอุ่น ลดช่องว่างระหว่างวัย ทั้งนี้ภาคีเครือข่ายในส่วนของสถานศึกษาต้องร่วมมือผลักดันกิจกรรมด้านคุณธรรมอันดีงามให้กับเยาวชน อย่างจริงจัง มีการพัฒนาหลักสูตรที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง การพัฒนาชุมชนควรเริ่มจากการพัฒนาคนให้มีความรู้ มีคุณธรรม มีรายได้ เป็นครอบครัวที่อบอุ่น เกิดชุมชนที่เข้มแข็ง โดยต้องสร้างความร่วมมือกันระหว่างวัดเป็นผู้ส่งเสริมความรู้ โรงเรียนและสถานศึกษาเป็นภาคีเครือข่ายคอยผลักดัน ครอบครัวชุมชนเป็นผู้ให้กำลังใจ ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมทุกกิจกรรมจำเป็นต้องเป็นไปตามกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างเป็นขั้นเป็นตอน

และต้องใช้เวลา เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล โดยการติดตามประเมินผลจะต้องเป็นการร่วมมือกันในการติดตามประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลายและเป็นอิสระ

รายการอ้างอิง

- Boonyaratphan, P. (2006). *Building community power. By the community development movement*. Bangkok: Love and Live Press.
- Mongkolchaiyaranya, C. (1997). *Community education for development*. Department of Community Development, Faculty of Social Work, Thammasat University.
- Na Chiang Mai, C. (2000). *Rural development management to strengthen the strength of the community*. Bangkok: 21Century.
- Panyaboon, R., & Na Phatthalung, T. (2019). Community participation process in driving a moral community embracing the philosophy Sufficiency Economy Case Study: Model moral community at Wat Kanchanaborirak, Trang Province. *National Academic Conference Phuket Rajabhat University No. 14*.
- Phra Maha Sutit Aphakaro. (2005). *A study of knowledge and local wisdom appearing in literature. Buddhism on the virtues and scriptures preached at various Lanna festivals*. Doctoral dissertation, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Department of Buddhism.
- Phrakhru Phisitprachanath (Prayura Nonthiyo), Phra Mahakritsada Kittisophano, & Phra Maha Sunant Sunantho. (2020). Development of monks' participation in developing communities along the Buddhist way in Samut Songkhram Province. *MCU Journal of Social Science Review*
- Pinthong, C. (1984). *Mobilizing the people for rural development, Rural development administration*. Bangkok: Odeon Store.
- Ponsri, S. (2004). *Theory and principles of community development*. (5th ed.). Bangkok: Odeon Store.
- Puangngam, K. (2010). *Self-management of communities and localities*. Bangkok: Faculty of Social Administration, Thammasat University.
- Puangngam, K. (2013). *Development: Community, society, locality, politics, democracy*. Bangkok: Sematham.
- Pumduang, E. (2014). Participatory local wisdom learning process. According to the community economy in Khok Kho Thao Subdistrict, Mueang District, Suphan Buri Province. *Kasetsart University Academic Conference No. 53: Education, Economics and Business Administration, Humanities and Social Sciences*.
- Putthisen, C. (2018). *Strong community development, case study of Ban Khok Lam community, Nong Bua Subdistrict, Phayakkhaphum Phisai District, Maha Sarakham Province*. Interdisciplinary Project for Local Development, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University.

Rapeephat, A. (1984). *Community participation in rural development in social conditions. and Thai culture*. Bangkok: Saksopa Publishing.

Royal Academy. (1999). *Royal Institute Dictionary*. Bangkok: Nanmee Books Publishing.

Saibunjuang, W. (2018, January -April). Strong community from the perspective of community residents. Case study: Ban Plai Khlong Bang Pho Nuea, Village No. 3, Bang Pho Nuea Subdistrict, Sam Khok District, Pathum Thani Province. *Valaya Alongkorn Review Journal (Humanities and Social Sciences)*

Wiratniphawan, W. (1987). *Natural resource administration and management: The role of local organizations*. Bangkok: Odeon Store.